

Araştırma makalesi / Research article • DOI: 10.48071/sbuhemsirelik.839229

COVID-19 Pandemisi Sürecinde Çalışan Hemşirelerin Anksiyete ve Umutsuzluk Düzeylerinin Belirlenmesi

Determination of Anxiety and Hopelessness Levels of Nurses Working During the COVID-19 Pandemic Process

Melek Yeşil Bayülgen¹ , Abdulkerim Bayülgen² , Fatma Hikmet Yeşil³ , Hayriye Akcan Türksever³

Yazarların ORCID numaraları / ORCID IDs of the authors:

M.Y.B. 0000-0002-8901-8375; A.B. 0000-0001-9237-9940;
F.H.Y. 0000-0002-7673-695X; H.A.T. 0000-0002-4001-8331

¹Mersin Üniversitesi, Mersin Üniversite Hastanesi, Sağlık Turizm Birimi/
Mersin

²Mersin Üniversitesi, Göğüs Cerrahi Anabilim Dalı/Mersin

³Adana Seyhan Devlet Hastanesi/Adana

Sorumlu yazar / Corresponding author: Melek Yeşil Bayülgen,
E-posta: myesilb@gmail.com

Geliş tarihi / Date of receipt: 11.12.2020

Kabul tarihi / Date of acceptance: 14.02.2021

Atrf / Citation: Yeşil Bayülgen, M., Bayülgen, A., Yeşil, F.H., ve Akcan Türksever, H. (2021). COVID-19 pandemisi sürecinde çalışan hemşirelerin anksiyete ve umutsuzluk düzeylerinin belirlenmesi. *SBÜ Hemşirelik Dergisi*, 3(1), 1-6. doi:10.48071/sbuhemsirelik.839229

ÖZ

Giriş: COVID-19 son dönemde ortaya çıkan koronavirüsün neden olduğu bulaşıcı bir hastalık ve halk sağlığı sorunudur. Hemşireler salgında sağlık iş gücünün en büyük bölümünü oluşturan sağlık profesyonelleridir.

Amaç: Bu araştırma COVID-19 pandemisi sürecinde çalışan hemşirelerin anksiyete ve umutsuzluk düzeylerini belirlemek amacıyla planlanmıştır.

Yöntem: Bu araştırma kesitsel tanımlayıcı tipte bir çalışmadır. Araştırma Adana ilindeki bir devlet hastanesinde çalışan 246 hemşire ile gerçekleştirildi. Veriler Koronavirüs Anksiyete Ölçeği (KAÖ) ve Beck Umutsuzluk Ölçeği (BUÖ) kullanılarak çevrim içi olarak toplandı. İstatistiksel analiz için tanımlayıcı istatistikler, Student t-testi, one-way Anova ve Levene testi kullanıldı.

Bulgular: Araştırmaya katılan hemşirelerin %82,1'inin kadın, %40,2'sinin 26-35 yaş aralığında ve %32,9'unun serviste çalıştığı belirlendi. Örneklemin %84,1'inin COVID-19 testi yaptırdığı ve %72,4'ünün COVID-19 hastasına bakım verdiği belirlendi. Hemşirelerin Koronavirüs Anksiyete Ölçeği puan ortalaması 11,3 ± 4,3, Beck Umutsuzluk Ölçeği puan ortalaması ise 8,8 ± 6,1 olarak saptandı. Araştırmada yaş ile Koronavirüs Anksiyete Ölçeği puan ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı fark belirlendi (p < 0,046). Koronavirüs Anksiyete Ölçeği ve Beck Umutsuzluk Ölçeği puanları arasında anlamlı düzeyde pozitif ilişki olduğu saptandı (r = 0,362, p < 0,001).

Sonuç: COVID-19 pandemisi sürecinde hemşirelerin anksiyete düzeyinin yüksek, umutsuzluk düzeyinin ise orta düzeyde olduğu ve anksiyete ile umutsuzluk arasında pozitif yönde orta düzeyde ilişki olduğu görüldü.

Anahtar Kelimeler: Anksiyete; hemşire; koronavirüs; pandemi

ABSTRACT

Introduction: COVID-19 is an infectious disease and a recent public health problem caused by the coronavirus. Nurses are health care professionals making up the largest part of the healthcare workforce during the pandemic.

Aim: This study was planned to determine the anxiety and hopelessness levels of nurses during the COVID-19 pandemic.

Method: It is a cross-sectional descriptive research. The research was composed of 246 nurses working in a state hospital in Adana province. Data were collected using an online survey of the Coronavirus Anxiety Scale and Beck Hopelessness Scale. Descriptive statistics, Student's t-test, one-way Anova test and Levene's tests were used for statistical analysis.

Results: Of the nurses participating in the study, 82.1% were women, 40.2% were between the ages of 26-35, and 32.9% were working in the ward. Nearly eighty five percent of nurses (84.1%) tested for COVID-19, and 72.4% of sample cared for the patients tested positive for COVID-19. The nurses' mean score of the Coronavirus Anxiety Scale was 11.3 ± 4.3, and for the Beck Hopelessness Scale was 8.8 ± 6.1. Analyses revealed a statistically significant difference between age and the Coronavirus Anxiety Scale scores (p < 0.046). There was a significantly positive correlation between the scores of the Coronavirus Anxiety Scale and Beck Hopelessness Scale (r = 0.362, p < 0.001).

Conclusion: The anxiety level of the nurses working during the COVID-19 pandemic was high, the level of hopelessness was moderate, and there was a moderate positive relationship between anxiety and hopelessness.

Keywords: Anxiety; coronavirus; nurse; pandemics.

Giriş

Koronavirüs-19 (COVID-19) son dönemde ortaya çıkan, koronavirüsün neden olduğu bulaşıcı bir hastalık ve halk sağlığı sorunudur (Bhattarai ve Karki, 2020; Zhu ve ark., 2020). Salgın ilk olarak 2019 yılında Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkmış ve küresel çapta çok sayıda ölüme neden olmuştur (Zhu ve ark., 2020). Dünya Sağlık Örgütü 29 Kasım tarihinden sonra COVID-19 bulaşan 61,8 milyondan fazla vaka ve 1,4 milyondan fazla ölüm bildirmiştir (World Health Organization [WHO], 2020). COVID-19 salgını dünya halkını fiziksel, sosyal, ekonomik ve ruhsal olarak olumsuz yönde etkilemektedir (Bhattarai ve Karki, 2020; Rubin ve Wessely, 2020; Torales, O'Higgins, Castaldelli-Maia ve Ventriglio, 2020). Özellikle hastalık seyrinin belirsizliği, can kaybı, fiziksel mesafe, izolasyon, karantina ve özgürlük kaybı gibi kısıtlayıcı önlemler dünya genelindeki birçok ülkede bireylerin ruh sağlığını olumsuz etkilemektedir (Giallonardo ve ark., 2020; Lee, Mathis, Jobe ve Pappalardo, 2020). Pandemi sürecinde sağlık sektörü en zorlu ve yoğun çalışan kurumlar arasında yer almaktadır. Tüm dünyada etkili olan bu salgında sağlık iş gücünün en büyük bölümünü hemşireler oluşturmaktadır (Enli Tunçay, Koyuncu ve Özel, 2020; Yuanyuan ve ark., 2020; Zhang ve ark., 2020) ve enfekte olma riski ile baş etmek durumunda kalmaktadır. Bu süreçte aktif rol oynayan hemşireler COVID-19 hastaları ile doğrudan temas etmeleri nedeniyle, hastalık ile bulaş olma ve hastalığı bulaştırma (aile, arkadaş ve diğer çalışanlar) kaygısı yaşamaktadırlar. Aynı zamanda hastaların acı çekmesi ve ölümü gibi travmatik olaylara maruz kalmaları hemşirelerin korku ve kaygılarını artırmaktadır (Labrague ve De los Santos, 2020). Bu nedenlere bağlı olarak, hemşirelerde travma sonrası stres bozukluğu, obsesif kompulsif bozukluk, panik bozukluk, konsantrasyon zayıflığı, uykusuzluk, depresyon gibi psikolojik sıkıntıların yanı sıra; öfke, korku, hayal kırıklığı, çaresizlik, anksiyete ve umutsuzluk gibi olumsuz duygular yaşanabilmektedir (Brooks ve ark., 2020; Enli Tunçay ve ark., 2020; Rubin ve Wessely, 2020; Zhang ve ark., 2020). Çin'de yapılan bir araştırmada, sağlık çalışanlarının önemli bir kısmının depresyon, anksiyete, uykusuzluk, endişe ve fiziksel semptomlar yaşadıkları ve bunların arasında özellikle kadınların ve hemşirelerin daha fazla etkilendiği bildirilmiştir (Lai ve ark., 2020). Hemşirelerin zihinsel, fiziksel ve ruhsal sağlığını korumak, bulaşıcı hastalıkların kontrol edilmesi ve tedavinin etkinliğinin artırılması için gereklidir (Kang ve ark., 2020).

Amaç

Bu araştırma COVID-19 pandemisine yönelik mücadelede ön saffarda yer alan hemşirelerin anksiyete ve umutsuzluk düzeyleri ile bunlar arasındaki ilişkinin belirlenmesi amacıyla gerçekleştirildi.

Araştırma Soruları

1. COVID-19 pandemisi sürecinde çalışan hemşirelerin anksiyete puan ortalamaları nelerdir?
2. COVID-19 pandemisi sürecinde çalışan hemşirelerin umutsuzluk puan ortalamaları nelerdir?
3. COVID-19 pandemisi sürecinde çalışan hemşirelerin anksiyete ile umutsuzluk düzeyleri arasında ilişki var mı?

Yöntem

Araştırma Tasarımı

Bu araştırma kesitsel tanımlayıcı tipte bir çalışmadır.

Araştırmanın Yapıldığı Yer

Araştırma bir devlet hastanesinde yürütüldü.

Araştırmanın Evreni ve Örnekleme

Araştırmanın evrenini 1 Eylül-1 Ekim 2020 tarihleri arasında bir devlet hastanesinde çalışan 450 hemşire oluşturdu. Örneklem büyüklüğünün hesaplanmasında evrendeki birey sayısının bulunduğu durumlarda örneklem hesaplama formülünden yararlanıldı (Salant ve Dillman, 1994). Örneklem büyüklüğü %95 güven aralığında ve %5 örnekleme hatası ile 207 olarak hesaplandı. 1 Eylül-1 Ekim 2020 tarihleri arasında yapılan araştırmaya katılan gönüllü 237 kişiye, yani evrenin %52'sine ulaşıldı. Araştırmaya psikiyatrik hastalığı olan, herhangi bir sedatif ilaç kullanan ve çalışma süresi 1-11 ay arasında olan kişiler dahil edilmedi.

Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verileri Kişisel Bilgi Formu, Koronavirüs Anksiyete Ölçeği Kısa Formu (KAÖ) ve Beck Umutsuzluk Ölçeği (BUÖ) kullanılarak çevrim içi ortamda toplandı. Google Formlar kullanılarak hazırlanan veri toplama formu katılımcılar ile çevrim içi (online) ortamda paylaşıldı.

Kişisel Bilgi Formu: Araştırmacılar tarafından literatüre dayalı olarak hazırlanan kişisel bilgi formunda COVID-19 sürecinde çalışan hemşirelerin anksiyete ve umutsuzluk düzeylerini etkileyebileceği düşünülen bazı sosyo-demografik (7 madde) ve çalışma özelliklerini sorgulayan (5 madde) sorular yer almaktadır (Hacımusalar, Kahve, Yaşar ve Aydın, 2020; Pappa ve ark., 2020; Zhang ve ark., 2020). Sosyo-demografik özellikler cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim durumu, yaşadığı kişiler, sigara içme ve kronik hastalığın varlığı, çalışma özellikleri ise kişilerin çalıştığı birim, çalışma süresi, COVID-19 testi yaptırma durumu, COVID-19 hastası ile karşılaşma ve COVID-19 hastasına bakım verme sorularını içermektedir.

Beck Umutsuzluk Ölçeği (BUÖ): Beck, Weissman, Lester ve Trexler (1974) tarafından bireyin geleceğe yönelik karamsarlık derecesini belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçeğin orijinal Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı 0,93 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin Türkçe güvenilirlik ve geçerliği Durak ve Palabıykoğlu (1994) tarafından yapılmıştır. Ölçek 20 maddeliktir ve puan aralığı 0-20 arasındadır. Sorulara Evet-Hayır şeklinde cevap verilmektedir. Verilen cevaplara evet yanıtı '1' puan hayır yanıtı ise '0' puan almaktadır. Ölçekte 1, 3, 5, 6, 8, 10, 13, 15 ve 19. maddeler ters kodlanmaktadır. Elde edilen toplam puan değerinin yüksekliği bireylerdeki umutsuzluk düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir (Durak ve Palabıykoğlu, 1994). Ölçekten toplam 4-8 puan arası alanların hafif, 9-14 puan arası alanların orta, 15 puan ve yukarısında alanların ise şiddetli düzeyde umutsuzluk semptomlarına sahip olduğu belirtilmektedir (Erdoğdu, Koçoğlu ve Sevim, 2020). Ölçeğin Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı 0,69 ile 0,71 arasında bulunmuştur. Bu araştırmada ölçeğin Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı 0,82 olarak hesaplandı.

Koronavirüs Anksiyete Ölçeği (KAÖ): Lee (2020) tarafından COVID-19 kriziyle ilişkili olası disfonksiyonel anksiyete vakalarını tanımlamak amacıyla geliştirilmiştir. Ölçeğin Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı 0,93 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin Türkçe güvenilirlik ve geçerliği Biçer ve arkadaşları (2020) tarafından yapılmıştır. Beş sorudan oluşan ve 0-4 arası puanlanan likert tipinde tek boyutlu ölçektir. Ölçekten alınabilecek en düşük değer 0 puan, en yüksek değer ise 20 puandır. Ölçek puan değerinin 9 ve üzerinde olması bireylerdeki anksiyete düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir (Biçer, Çakmak, Demir ve Kurt, 2020). Ölçeğin Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı 0,83'dür. Bu araştırmada ölçeğin Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı 0,82 olarak hesaplandı.

Araştırmanın Etik Yönü

Bu araştırmanın yapılabilmesi için Adana Şehir Eğitim ve Araştırma Hastanesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan (29.07.2020/1013) etik izin, uygulama yapılan hastaneden kurum izni ve Sağlık Bakanlığı COVID-19 konusundaki araştırmalar için Bilimsel Araştırma ve Değerlendirme Komisyonu'ndan yazılı izinler alındı. Araştırmada kullanılan Koronavirüs Anksiyete Ölçeği için ölçeğin Türkçe uyarlamasını yapan yazardan mail aracılığı ile yazılı izin alınmıştır. Veri toplama araçları çevrim içi onam alınan ve çalışmaya katılmayı kabul eden gönüllü hemşireler tarafından dolduruldu.

Verilerin Toplanması

Veriler, araştırmanın yürütüldüğü devlet hastanesinde COVID-19 sürecinde çalışan hemşirelerden 1 Eylül - 1 Ekim 2020 tarihleri

arasında Google Form uygulaması ile hazırlanan veri toplama formları çevrim içi ortamda katılımcılar ile paylaşarak elde edildi. Araştırmaya katılmayı kabul eden hemşirelerden çevrimiçi onam alınarak ölçekler dolduruldu. Eksik veri olan formlar değerlendirilmeye alınmadı. Veri toplama süreci Helsinki Bildirgesi kurallarına uygun olarak gerçekleştirildi.

Verilerin Değerlendirilmesi

Araştırmadan elde edilen veriler Statistical Package for Social Science (SPSS) 21,0 (Armonk, NY: IBM Corp.) programı ile analiz edildi. Tanımlayıcı istatistikler ortalama, standart sapma, minimum ve maksimum değerleri olarak; kategorik değişkenler ise frekans ve yüzde olarak ifade edildi. Veri setinin normalliği çarpıklık-basıklık testleri ile doğrulandı. Ölçek puanları bakımından sosyo-demografik özellikler arasındaki farklılıklar için Student t testi ve one-way Anova testleri kullanıldı. Varyansların homojenliği için Levene testinden yararlanıldı. İstatistik anlamlılık düzeyi sonuçlar için $p < 0,05$ kabul edildi.

Bulgular

Araştırmaya katılan hemşirelerin tanıtıcı özellikleri incelendiğinde, %82,1'inin kadın, %40,2'sinin 26-35 yaş aralığında, %69,5'inin evli ve %66,7'sinin lisans mezunu olduğu belirlendi. Örneklemin %73,6'sının ailesi ile yaşadığı, %73,6'sının sigara içtiği ve %82,1'inin kronik hastalığının olmadığı saptandı. Yaş ile Koronavirüs Anksiyete Ölçeği puanı arasında anlamlı fark bulundu ($p < 0,05$). Buna göre 18-25 yaş grubundaki kişilerin diğer yaş gruplarına göre daha fazla anksiyete yaşadığı görülmektedir (Tablo 1).

Tablo 1: Hemşirelerin Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Koronavirüs Anksiyete Ölçeği (KAÖ) ve Beck Umutsuzluk Ölçeği (BUÖ) Puan Ortalamaları (n = 246)

Özellikler		n	%	KAÖ		BUÖ	
				Ort ± SS	Test Değeri	Ort ± SS	Test Değeri
Cinsiyet	Kadın	202	82,1	11,3 ± 4,4	*t = 0,131 p = 0,896	8,9 ± 6,1	*t = 0,148 p = 0,762
	Erkek	44	17,9	11,2 ± 3,6		8,6 ± 6,3	
Yaş (yıl)	18-25	33	13,4	13,1 ± 4,6	**F = 2,709 p = 0,046	10,2 ± 5,4	**F = 1,495 p = 0,217
	26-35	99	40,2	11,2 ± 4,0		9,3 ± 6,5	
	36-45	93	37,8	10,6 ± 4,0		8,0 ± 5,8	
	46 ve üstü	21	8,5	11,5 ± 5,7		7,8 ± 6,4	
Medeni durum	Evli	171	69,5	11,1 ± 4,3	*t = 1,125 p = 0,262	8,7 ± 6,2	*t = 0,352 p = 0,725
	Bekâr	75	30,5	11,7 ± 4,3		9,0 ± 5,8	
Eğitim durumu	Lise-Önlisans	53	21,5	12,1 ± 4,5	**F = 2,459 p = 0,088	9,2 ± 5,9	**F = 0,626 p = 0,535
	Lisans	164	66,7	11,2 ± 4,4		8,9 ± 6,1	
	Lisansüstü	29	11,8	9,9 ± 3,2		7,7 ± 6,2	
Yaşadığı kişiler	Yalnız	56	22,8	11,9 ± 4,4	*t = 0,763 p = 0,446	8,6 ± 5,7	*t = 0,153 p = 0,879
	Aile	181	73,6	11,2 ± 4,3		8,8 ± 6,1	
Sigara kullanma	Evet	56	22,8	11,1 ± 4,7	**F = 1,180 p = 0,309	8,5 ± 6,1	**F = 0,309 p = 0,824
	Hayır	181	73,6	11,4 ± 4,2		9,0 ± 6,1	
	Biraktım	9	3,7	9,2 ± 3,6		8,2 ± 5,9	
Kronik hastalık varlığı	Evet	44	17,9	11,4 ± 4,6	*t = 0,214 p = 0,831	7,8 ± 6,2	*t = 1,174 p = 0,241
	Hayır	202	82,1	11,2 ± 4,3		9,0 ± 6,1	

*Bağımsız gruplarda t testi; **Anova testi; KAÖ: Koronavirüs Anksiyete Ölçeği; BUÖ: Beck Umutsuzluk Ölçeği; Ort±SS: Ortalama ± Standart Sapma

Tablo 2: Hemşirelerin Çalışma Özelliklerine Göre Koronavirüs Anksiyete Ölçeği (KAÖ) ve Beck Umutsuzluk Ölçeği (BUÖ) Puan Ortalamaları (n = 246)

Özellikler		n	%	KAÖ		BUÖ	
				Ort ± SS	Test Değeri	Ort ± SS	Test Değeri
Hemşirenin çalıştığı birim	Yoğun bakım	76	30,9	11,3 ± 4,3	**F=0,427	7,9 ± 6,1	**F = 0,958
	Servis	81	32,9	11,3 ± 4,0	p = 0,73	8,9 ± 5,7	p = 0,413
	Acil	35	14,2	11,9 ± 4,6		9,5 ± 6,5	
	Poliklinik	54	22,0	10,8 ± 4,5		9,5 ± 6,5	
Çalışma süresi (yıl)	1-10 yıl	110	44,7	11,6 ± 4,4	**F = 0,842	9,3 ± 6,2	**F = 0,946
	11-20 yıl	85	34,6	10,8 ± 3,7	p=0,432	8,7 ± 6,0	p = 0,390
	21 yıl ve üstü	51	20,7	11,3 ± 5,0		8,0 ± 6,0	
COVID-19 testi yaptırma	Evet	207	84,1	11,4 ± 4,4	*t = 1,450	8,9 ± 6,1	*t = 0,540
	Hayır	39	15,9	10,3 ± 3,8	p = 0,148	8,3 ± 6,2	p = 0,590
COVID-19 hastası ile karşılaşma	Evet	206	83,7	11,2 ± 4,3	*t = 0,311	8,8 ± 6,1	*t = 0,023
	Hayır	40	16,3	11,5 ± 4,3	p = 0,756	8,8 ± 6,3	p = 0,982
COVID-19 hastasına bakım verme	Evet	178	72,4	11,2 ± 4,4	*t = 0,305	9,1 ± 6,0	*t = 1,059
	Hayır	68	27,6	11,4 ± 4,2	p = 0,761	8,1 ± 6,4	p = 0,291

*Bağımsız gruplarda t testi; **Anova testi; KAÖ: Koronavirüs Anksiyete Ölçeği; BUÖ: Beck Umutsuzluk Ölçeği; Ort±SS: Ortalama ± Standart Sapma

Hemşirelerin çalışma özellikleri incelendiğinde; %32,9'unun servis hemşiresi olarak çalıştığı, %44,7'sinde çalışma süresinin 1-10 yıl arasında değiştiği, %84,1'inin COVID-19 testi yaptırdığı, %83,7'sinin COVID-19'lu hasta ile karşılaştığı ve %72,4'ünün ise bu hastalara bakım verdiği belirlendi (Tablo 2). Hemşirelerin çalışma özelliklerine göre hem Koronavirüs Anksiyete Ölçeği hem de Beck Umutsuzluk Ölçeği arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmadı ($p > 0,05$).

Araştırmaya katılan hemşirelerin KAÖ puan ortalamasının $11,3 \pm 4,3$; BUÖ puan ortalamasının ise $8,8 \pm 6,1$ olduğu belirlendi. Hemşirelerin Koronavirüs Anksiyete Ölçeği ile Beck Umutsuzluk Ölçeği puan ortalamaları arasında ilişki incelendiğinde, pozitif yönde orta düzeyde anlamlı ilişki saptandı ($r = 0,362$; $p < 0,001$) (Tablo 3).

Tablo 3: COVID-19 Sürecinde Çalışan Hemşirelerin Koronavirüs Anksiyete Ölçeği ile Beck Umutsuzluk Ölçeği Puan Ortalamaları ve Korelasyon Analizi

Ölçekler	Ort ± SS	Min-Maks Puan	Cronbach Alfa	BUÖ
KAÖ	11,3 ± 4,3	5-25	0,82	r* 0,362
BUÖ	8,8 ± 6,1	0-20	0,92	p <0,001

Ort ± SS: Ortalama ± Standart Sapma; Min-Maks: Minimum-Maksimum; KAÖ: Koronavirüs Anksiyete Ölçeği; BUÖ: Beck Umutsuzluk Ölçeği; * Pearson Korelasyon Testi

Tartışma

Tüm dünyada panik etkisi yaratan COVID-19 salgını ülkemizi de derinden etkilemiştir. Sağlık profesyonelleri, COVID-19

hastalarının tedavi ve bakımını gerçekleştirirken doğrudan risk altındadır (Kang ve ark., 2020). Sağlık profesyonelleri arasında hastalarla en yakın temasta bulunan ve hasta/şüphelilerle daha fazla zaman geçiren sağlık profesyoneli hemşirelerdir (Bao, Sun, Meng, Shi ve Lu, 2020). Hemşireler genellikle kontaminasyon, yüksek enfeksiyon riski, tükenmişlik, korku, anksiyete ve depresyon gibi sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır (Bao ve ark., 2020; Kang ve ark., 2020).

Bu çalışmada COVID-19 sürecinde çalışan hemşirelerin anksiyete ve umutsuzluk düzeyleri ve bunları etkileyen faktörler incelendi. Araştırmamızda hemşirelerin Koronavirüs Anksiyete Ölçeği puan ortalaması yüksek saptandı. Yuanyuan ve arkadaşlarının (2020) yaptığı çalışmada COVID-19 salgınına karşı mücadelede yer alan hemşirelerin kaygı seviyesinin yüksek olduğu bulunmuştur. Bu konuda yapılan diğer çalışmalarda da COVID-19 döneminde çalışan hemşirelerin anksiyete seviyesinin orta ya da yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir (Aksoy ve Koçak, 2020; Hu ve ark., 2020; Lai ve ark., 2020; Li ve ark., 2020; Sakaoğlu, Orbatu, Emiroğlu ve Çakır, 2020; Sarıcam, 2020). Bu çalışmada hemşirelerin Beck Umutsuzluk Ölçeği puanı orta seviye olarak saptandı. Yapılan çalışmalar araştırma sonuçlarımız ile benzerlik göstermektedir (Kılınc, Yıldız ve Kavak, 2016; Erdoğan ve ark., 2020). Hacimusalar ve arkadaşlarının (2020) yaptığı çalışmada sağlık çalışanlarının sağlık çalışanı olmayan bireylere göre umutsuzluk ve anksiyete seviyesinin yüksek olduğu bulunmuştur. Aynı çalışma sonucuna göre hemşirelerin umutsuzluk ve anksiyete seviyesi hekimlere kıyasla daha yüksek bulunmuştur. Bir başka çalışmada benzer şekilde sağlık çalışanlarının risk algısı ve anksiyete düzeylerinin topluma göre daha yüksek olduğu bildirilmiştir (Simone ve Gnagnarella, 2020). Hemşirelerin anksiyete ve umutsuzluk seviyesinin orta ya da yüksek olması hastalarla yakın fiziksel temas kurma-

sı, normalden daha uzun saatler ve yoğun/yorucu bir şekilde çalışması, koruyucu ekipmana ulaşımında güçlük yaşaması ve/veya tedarikte yaşanan kısıtlılıklar, aile üyelerini kontamine etme korkusu, henüz etkin aşı veya tedavinin bulunamaması gibi nedenlere bağlı olduğu düşünülmektedir. Yapılan bir sistematik derlemede, özellikle acil servislerde, yoğun bakım ünitelerinde ve bulaşıcı hastalık servislerinde çalışan hemşirelerin daha fazla psikolojik sorunlar yaşadığı saptanmıştır (Naushad ve ark., 2019). Yuanyuan ve arkadaşlarının (2020) yaptığı çalışmada, haftalık çalışma saatleri, beslenme, uyku durumları ve mesleki niteliklerin hemşirelerin stres yükünü arttırdığı, hasta sayısının fazlalığından kaynaklı kişilerin endişe ve çaresizlik hissettikleri belirtilmiştir (Yuanyuan ve ark., 2020). Arnetz ve arkadaşlarının (2020) çalışmasında COVID-19 hastalarına bakım vermenin ve kişisel koruyucu ekipmanda yaşanan yetersizliğin hemşirelerde anksiyete, depresyon ve travma sonrası stres bozukluğuna neden olduğu belirlenmiştir (Arnetz ve ark., 2020). Araştırmamızda 18-25 yaş grubundaki hemşirelerin 36-45 yaş grubundakilere göre anksiyete seviyesinin daha fazla olduğu görülmektedir. Yapılan çalışmalarda yaş ile anksiyete seviyesinin anlamlı düzeyde ilişkili olduğu bildirilmiştir (Abadi, Askari, Miri ve Nia, 2020; Sarıcam, 2020). Bir başka çalışmada daha az deneyime sahip genç hemşirelerin anksiyete ve depresyon seviyesinin daha fazla olduğu bildirilmiştir (Roberts ve ark., 2020). Wuhan'da yapılan bir çalışmada araştırmamızla benzer olarak yaş ile anksiyete seviyesi arasında ilişki bulunmuştur, ancak bu çalışmada 35 yaş ve üstü hemşirelerin daha genç hemşirelere göre daha yüksek anksiyete düzeyine sahip olduğu bildirilmiştir (Li ve ark., 2020). Daha çok genç hemşirelerde anksiyete ve umutsuzluğun yaşanması; klinik deneyim azlığı, mesleğin ilk yıllarında yoğun kliniklerde görev alma, haftalık çalışma süresinin normalden fazla ve daha çok gece mesailerinde çalışma gibi nedenlere bağlı olduğu düşünülmektedir.

Araştırmamızda hemşirelerin umutsuzluk ile anksiyete seviyeleri arasında anlamlı düzeyde pozitif yönlü ($r = 0.362$, $p < 0.001$) bir ilişki saptandı. Yapılan bir çalışmada araştırmamıza benzer sonuç elde edilmiş ve sağlık çalışanlarının anksiyete ile umutsuzluk düzeyleri arasında pozitif ilişki olduğu bildirilmiştir (Hacımusalar ve ark., 2020). Farklı bir çalışmada ise durum-luluk anksiyete düzeyi ile umutsuzluk arasında önemli bir ilişki olduğu, normalden daha yüksek düzeyde umutsuzluğa sahip hastaların daha fazla kaygı yaşadığı ve psikolojik yardım aldığı belirlenmiştir (Carretta, Ridner ve Dietrich, 2014). Umutsuzluğun birçok nedeni olabilir. COVID-19 sürecinde yaşanan ölümler, medyada çıkan olumsuz haberler, çalışma saatlerinin artması, hastalığın prognozu ve tedavisine yönelik belirsizlikler anksiyeteyi tetikleyen ve buna bağlı umutsuzluğa neden olan en önemli faktörlerdir. Anksiyete seviyesi stresli olaylarla yakından ilişkilidir. Pandemi gibi belirsizlik içeren olaylar anksiyete ve umutsuzluk seviyesini artırabilmektedir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Online anketlerde soru sayısının fazla olmasının katılımcı sayısını olumsuz etkileyebileceği düşünüldüğünden soru sayısının sınırlı tutulması bu çalışmanın en önemli sınırlılığını oluşturmuştur. Kişilerin deneyim sürelerinin geniş bir aralıkta olması ve araştırmadan elde edilen sonuçların sadece araştırmanın yapıldığı hastaneye genellenebilmesi araştırmanın bir diğer sınırlılığıdır.

Sonuç

Sonuç olarak, pandemi sürecinde hastanede çalışan hemşireler yüksek düzeyde anksiyete ve orta düzeyde umutsuzluk yaşamaktadır. Anksiyetenin yaş faktöründen etkilendiği saptanmıştır. Bu süreçte hemşirelerin desteklenmesi özellikle genç yaşta ya da mesleğe yeni başlayan hemşirelerin güçlendirilmesi önemlidir. Zorlu duygularla başa çıkma becerilerini geliştirmek ve tedavinin kalitesini artırmak için müdahaleler ve programlar uygulanmalıdır. Desteğin, bireyin ihtiyaçlarına göre uyarlanmış olarak sunulması gerekmektedir. Verilecek destek, bireysel telefon görüşmeleri, web tabanlı eğitimler ya da danışmanlık hizmetleri şeklinde düşünülebilir. Bunların yanı sıra hemşireleri ekonomik olarak teşvik etmek önemlidir. Bunun için yaşanan zorlu süreçte hemşirelere çeşitli promosyonlar ve mali destekler bakanlık düzeyinde sağlanmalıdır.

Etik Komite Onayı: Bu çalışma için etik kurul onayı, Adana Şehir Eğitim ve Araştırma Hastanesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan alınmıştır (Tarih: 29.07.2020 ve Karar No:1013).

Yazarların Katkı Düzeyleri: Çalışma Fikri (Konsept) ve Tasarımı - MYB, FHY, HAY; Veri Toplama/Literatür Tarama - MYB, AB, FHY, HAY; Verilerin Analizi ve Yorumlanması - MYB; Makalenin Hazırlanması - MYB, AB; Yayınlanacak Son Hali-ne Onay Vermek - MYB, AB.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazarlar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmişlerdir.

Finansal Destek: Yazarlar, bu çalışma için finansal destek almadıklarını açıklamışlardır.

Kaynaklar

- Abadi, T.S.H., Askari, M., Miri, K., & Nia, M.N. (2020). Depression, stress and anxiety of nurses in COVID-19 pandemic in Nohe-Dey Hospital in Torbat-e-Heydariyeh city, Iran. *Military Medicine*, 22(6), 526-533. doi:10.30491/JMM.22.6.526
- Aksoy, Y.E., & Koçak, V. (2020). Psychological effects of nurses and midwives due to COVID-19 outbreak: The case of Turkey. *Archives of Psychiatric Nursing*, 34(5), 427-433. doi:10.1016/j.apnu.2020.07.011
- Arnetz, J., Goetz, C.M., Sudan, S., Arble, E., Janisse, J., & Arnetz, B.B. (2020). Personal protective equipment and mental health symptoms among nurses during the COVID-19 pandemic. *Journal of Occupational and Environmental Medicine*, 62(11), 892-897. doi: 10.1097/JOM.0000000000001999
- Bao, Y., Sun, Y., Meng, S., Shi, J., & Lu, L. (2020). 2019-nCoV epidemic: Address mental health care to empower society. *Lancet*, 395(10224), 37-38. doi:10.1016/S0140-6736(20)30309-3
- Beck, A.T., Weissman, A., Lester, D., & Trexler, L. (1974). The measurement of pessimism: The Hopelessness Scale. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 42(6), 861-865. doi: 10.1037/h0037562

- Bhattacharai, A., & Karki, B. (2020). Covid-19 pandemic and mental health issues. *Journal of Lumbini Medical College*, 8(1), 181-182. doi:10.22502/jlmc.v8i1.383
- Biçer, İ., Çakmak, C., Demir, H., ve Kurt, M.E. (2020). Koronavirüs Anksiyete Ölçeği kısa formu: Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Anadolu Klin*, 25(1), 216-225. doi: 10.21673/anadoluklin.731092
- Brooks, S.K, Webster, R.K, Smith, L.E, Woodland, L., Wessely, S., Greenberg N., & Rubin, G.J. (2020). The psychological impact of quarantine and how to reduce it: Rapid review of the evidence. *Lancet*, 395(10227), 912-920. doi:10.1016/S0140-6736(20)30460-8
- Carretta, C.M., Ridner, S.H., & Dietrich, M.S. (2014). Hope, hopelessness, and anxiety: A pilot instrument comparison study. *Archives of Psychiatric Nursing*, 28(4), 230-234. doi: 10.1016/j.apnu.2014.05.005
- Durak, A., ve Palabıyıkoglu, R. (1994). Beck Umutsuzluk Ölçeği (BUÖ) geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Kriz Dergisi*, 2(2), 311-319.
- Enli Tuncay, F., Koyuncu, E., ve Özel, Ş. (2020). Pandemielerde sağlık çalışanlarının psikososyal sağlığını etkileyen koruyucu ve risk faktörlerine ilişkin bir derleme. *Ankara Medical Journal*, 20(2), 488-501. doi:10.5505/amj.2020.02418
- Erdoğdu, Y., Koçoğlu, F., ve Sevim, C. (2020). COVID-19 pandemisi sürecinde anksiyete ile umutsuzluk düzeylerinin psikososyal ve demografik deđişkenlere göre incelenmesi. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 23(Ek1), 24-37. doi: 10.5505/kpd.2020.35403
- Giallonardo, V., Sampogna, G., Del Vecchio, V., Luciano, M., Albert, U., Carmassi, C., ... Fiorillo, A. (2020). The impact of quarantine and physical distancing following COVID-19 on mental health: Study protocol of a multicentric Italian population trial. *Front Psychiatry*, 11, 533. doi:10.3389/fpsy.2020.00533
- Hacimusalar, Y., Kahve, A.C., Yaşar, A.B., & Aydın, M.S. (2020). Anxiety and hopelessness levels in COVID-19 pandemic: A comparative study of healthcare professionals and other community sample in Turkey. *Journal of Psychiatric Research*, 129, 181-188. doi:10.1016/j.jpsychires.2020.07.024
- Hu, D., Kong, Y., Li, W., Hand, Q., Zhang, X., Zhu, L.X., ... Zhu, J. (2020). Frontline nurses' burnout, anxiety, depression, and fear statuses and their associated factors during the COVID-19 outbreak in Wuhan, China: A large-scale cross-sectional study. *EClinicalMedicine*, 6, 50. doi:10.1016/j.eclinm.2020.100424
- Kang, L., Li, Y.I., Shaohua, H.U., Chen, M., Yang, C., Yang, B.X., ... Liu, Z. (2020). The mental health of medical workers in Wuhan, China dealing with the 2019 novel coronavirus. *Lancet Psychiatry*, 7(3), 14. doi:10.1016/S2215-0366(20)30047-X
- Kılınç, G., Yıldız, E., ve Kavak, F. (2016). Kalp yetersizliği hastalarında sağlıklı yaşam biçimi davranışları ve umutsuzluk arasındaki ilişki. *Journal of Cardiovascular Nursing*, 7(13), 114-126. doi:10.5543/khd.2016.96158
- Labrague, L.J., & De los Santos, J.A.A. (2020). COVID-19 anxiety among front-line nurses: Predictive role of organisational support, personal resilience and social support. *Journal of Nursing Management*, 28, 1653-1661. doi: 10.1111/jonm.13121
- Lai, J., Ma, S., Wang, Y., Cai, Z., Hu, J., Wei, N., & Wu, J. (2020). Factors associated with mental health outcomes among health care workers exposed to coronavirus disease 2019. *JAMA Netw Open*, 3(3), 1-12. doi:10.1001/jamanetworkopen.2020.3976
- Lee, S.A. (2020). Coronavirus anxiety scale: A brief mental health screener for COVID-19 related anxiety. *Death Studies*, 44(7), 393-401. doi:10.1080/07481187.2020.1748481
- Lee, S.A., Mathis, A.A., Jobe, M.C., & Pappalardo, E.A. (2020). Clinically significant fear and anxiety of COVID-19: A psychometric examination of the Coronavirus Anxiety Scale. *Psychiatry Research*, 290, 113-112. doi:10.1016/j.psychres.2020.113112
- Li, R., Chen, Y., Lv, J., Liu, L., Zong, S., Li, H., & Li, H. (2020). Anxiety and related factors in frontline clinical nurses fighting COVID-19 in Wuhan. *Medicine*, 99(30), 1-5. doi:10.1097/MD.00000000000021413
- Naushad, V.A., Bierens J.J., Nishan K.P., Firjeeth, C.P., Mohammad, U.H., Maliyakkal A.M., ... Schreiber, M.D. (2019). A systematic review of the impact of disaster on the mental health of medical responders. *Prehospital and Disaster Medicine*, 34(6), 632-643. doi: 10.1017/S1049023X19004874
- Pappa, S., Ntella, V., Giannakas, T., Giannakoulis, V.G., Papoutsis, E., & Katsaounou, P. (2020). Prevalence of depression, anxiety, and insomnia among healthcare workers during the COVID-19 pandemic: A systematic review and meta-analysis. *Brain Behav Immun*, 88, 901-907. doi:10.1016/J.Bbi.2020.05.026
- Salant, P., & Dillman, A.D. (1994). *How to conduct your own survey*. New York: Wiley.
- Roberts, N.J., McAloney-Kocaman, K., Lippiett, K., Ray, E., Welch, L., & Kelly, C. (2020). Levels of resilience, anxiety and depression in nurses working in respiratory clinical areas during the COVID pandemic. *Respiratory Medicine*, 176, 106219. doi:10.1016/j.rmed.2020.106219
- Rubin, G.J., & Wessely, S. (2020). The psychological effects of quarantining a city. *British Medical Journal*, 368. doi: 10.1136/bmj.m313
- Sakaoğlu, H.H., Orbatu, D., Emiroğlu, M., ve Çakır, Ö. (2020). COVID-19 salgını sırasında sağlık çalışanlarında spielberger durumluk ve sürekli kaygı düzeyi: Tepecik Hastanesi örneği. *Tepecik Eđit. ve Arařt. Hast. Dergisi*, 30(Ek sayı), 1-9. doi:10.5222/terh.2020.56873
- Sarıcam, M. (2020). COVID-19-Related anxiety in nurses working on front lines in Turkey. *Nursing and Midwifery Studies*, 9(3), 178-81. doi:10.4103/nms.nms_40_20
- Simone, L., & Gnagnarella, C. (2020). Differences between health workers and general population in risk perception, behaviors, and psychological distress related to COVID-19 spread in Italy. *Frontiers in Psychology*, 11, 2166. doi:10.3389/fpsyg.2020.02166
- Torales, J., O'Higgins, M., Castaldelli-Maia, J.M., & Ventriglio, A. (2020). The outbreak of COVID-19 coronavirus and its impact on global mental health. *International Journal of Social Psychiatry*, 66(4), 317-320.
- World Health Organization (WHO). (2020). Coronavirus disease (COVID-19) weekly epidemiological update and weekly operational update. Retrieved from (07.12.2020): <https://reliefweb.int/report/world/coronavirus-disease-covid-19-weekly-epidemiological-update-1-december-2020>.
- Yuan Yuan, M., Deng, L., Zhang, L., Lang, Q., Liao, C., Wang, N., ... Huang, H. (2020). Work stress among Chinese nurses to support Wuhan in fighting against COVID-19 epidemic. *Journal of Nursing Management*, 20, 1-8. doi:10.1111/jonm.13014
- Zhang, W., Wang, K., Yin, L., Zhao, W., Xue, Q., Peng, M., ... Wang, H. X. (2020). Mental health and psychosocial problems of medical health workers during the COVID-19 epidemic in China. *Psychotherapy and Psychosomatics*, 89, 242-250. doi:10.1159/000507639
- Zhu, N., Zhang, D., Wang, W., Li, X., Yang, B., Song, J., ... Tan, W. (2020). A novel coronavirus from patients with pneumonia in China, 2019. *The New England Journal of Medicine*, 382(8), 727-733. doi:10.1056/NEJMoa2001017